

Professori Anneli Sarhimaalla on ollut apunaan joukko karjalaa taitavia asiantuntijoita Suomesta. Onnittelumaljaa nostavat Ari Burtsoff,

Kai Pekusjeff, Anneli Sarhima, Aira Sumiloff, Maria Kähäri ja Riina Ylönen.

Yhteistyöstä saa voimaa kielen puolustamiseen

Karjalan kielen pelastamistyöhön ryhtyneet eivät suostu enää vaikenemaan, tuore kirja antaa hyviä vihjeitä toimintaan.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arvostetussa Tietolipas-sarjassa nostetaan esille kielivähemmistö, jota monet eivät tiedä edes olevan olemassa. Näillä sanoilla avasi SKS:n kustannusjohtaja Tero Norko-

la tilaisuuden, jossa julkaistiin professori **Anneli Sarhimaan** teos *Vaietut ja vaiennetut – Karjalankieliset karjalaiset Suomessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran juhlasalin tuolit täyttyivät viimeistä sijaa myöten elokuun viimeisenä päivänä Helsin-

gissä. Monille karjalankielisille tämä julkaisu oli lähes yhtä arvokas kuin juhla, jota vietettiin vuonna 2009 samassa paikassa. Tuolloin karjalan kieli sai virallisen ei-alueellisen vähemmistökielen statuksen Suomessa. Vain tasavallan presidentti puuttui paikalta tällä kertaa.

Teoksen kirjoittaneen tutkijan lisäksi tilaisuudessa puheenvuoroja käyttivät useat karjalan kieleen tavalla tai toisella liittyvät tahot ja asiantuntijat. Tero Norkolan mukaan teoksessa on kurssikirja-ai-

"Kannattaa keskittyä tavoittelemaan sitä, mikä on mahdollista, ei tavoitella sitä, mikä on mahdotonta. Yhteistyöllä ja sovulla päästään eteenpäin, ei riitaa rakentamalla."

ARKKIPIISPA LEO

"Karjalan kieli on omenoihin ja maailmalla hyvin tunnettuihin ulkomaan appelsiineihin verraten kuin karpalo: pieni ja kirpeä – mutta toivottavasti paljon paremmin talvehtiva."

JOHANNA LAAKSO

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran juhlasalin tuolit täyttyivät viimeistä sijaa myöten, kun Anneli Sarhimaan *Vaietut ja vaiennetut* -teos julkaistiin Helsingissä.

nesta ja yleisesitysmäisyyttä, johon myös muiden kuin tutkijoiden on mahdollisuus päästä sisälle.

Tähän todennäköisesti vaikutti se, että kirjoittajalla on ollut taustatukenaan käytännönläheinen tukiryhmä.

Opuksen takakannessa lukee, että kirja kuuluu jokaisen poliitikon, virkamiehen, opettajan ja opiskelijan lukemistoon: se opettaa ymmärtämään, mitä syrjinnästä seuraa ja kannustaa korjaamaan virheitä yhteisin voimin.

Saksassa Mainzin yliopiston professorina työskentelevä Anneli Sarhima antaa teoksessaan konkreettisia suosituksia kielen elvyttämiseksi.

"Lukemattomille karjalankielisille karjalan säilyminen ja kehittyminen Suomessa

on syvästi sydämen asia. Tavoite voi kuitenkin toteutua vain, jos karjalankielinen yhteisö puhalttaa yhteiseen hiileen kaikissa sellaisissa tärkeissä, koko karjalan kielen tulevaisuutta koskevilla kysymyksissä kuin kielipoliittinen edunvalvonta ja virallisen karjalan kielen elvytysohjelman edistäminen,” Sarhima kirjottaa.

Wienin yliopiston suomalais-ugrialaisten kielten professori **Johanna Laakso** nosti puheenvuorossaan karjalan lisäksi esiin Norjan kveenit ja Ruotsin meänkieliset. Kaikkien niiden asema on tukala ja niiden puhujat pitävät tärkeänä, että oppivat oman kielensä lisäksi täydellisesti myös oman maansa valtakielen ja muut tärkeät maailmassa yleisesti käytetyt kielet.

– Karjalan kieli on kuin karpalo, pieni ja kirpeä, mutta toivottavasti muita marjoja ja hedelmiä talven paremmin kestävä, hän sanoi vertauskuvallisesti.

Sarhimaan teoksen mukaan monet vanhimman polven karjalaiset uskovat yhä perättömään väitteeseen, että karjala ei ole kieli vaan suomen murre. Jotkut saattavat myös ajatella, että karjalan kieli on jotain mennyttä perinnettä tai vanhan muistelemista. Jo nyt kuitenkin on nuoria perheitä, joissa kieli siirtyy uusille sukupolville, eli vanhemmat puhuvat sitä lapsilleen. Heidän kielensä on modernia tätä päivää.

Julkaisutalaisuudessa näitä karjalaa päivittäin käyttäviä nykyaikaisia edustivat muun muassa **Ari Burtsoff**, **Maria Kähäri** ja **Riina Ylönen**.

Riina Ylönen on 2-vuotiaan pojan äiti, joka on erittäin huolehtunut siitä, että kaikki vähemmistökielet eivät ole samanarvoisia Suomessa. Esimerkiksi päiväkodeissa voi olla ryhmiä maahanmuuttajalapsille, mutta ei oman maan vähemmistökieliläisille. Karjalakieliset lapset ansaitsevat oman ryhmänsä, jos heitä on tarpeeksi.

Sosiaalisessa mediassa nimellä Yloinri noi esiintyvä Riina Ylönen puhuu karjalaa lapselleen kaikkialla ja on saanut kuulla jos jonkinlaisia arvauksia kielestään.

– Saamelainen, epäili kissanulkoiluttaja ja virolainenko, kyseli kiinteistönvälittäjä. Moni, jolle olen sanonut puhuvani karjalaa, on myöntänyt, ettei tiedä edes sellaista kieltä olevan olemassa, hän kertoi.

Ari Burtsoff toivoo, ettei karjalan kieli saa jäädä vain koti- tai harrastuskieleksi. Hän muistuttaa, että karjalankieliset ovat eläneet Suomessa yhtä kauan kuin muutkin suomalaiset.

Ihmisoikeusliiton puheenjohtaja **Reetta**

Riina Ylöstä on luultu saamelaiseksi ja virolaiseksi, kun hän on puhunut karjalaa.

Toivanen nosti esiin YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeusjulistuksen 27. artiklan. Sen mukaan jokaisella on oikeus vapaasti osallistua yhteiskunnan sivistyselämään, nauttia taiteista sekä päästä osalliseksi tieteen edistymisen mukanaan tuomista eduista.

– Ihmisoikeudet eivät ole missään itsestään selviä. Karjalankieliset: vaatikka oikeuksia, se on teidän ihmisoikeutenne, hän sanoi.

Karjalan Sivistysseuran puheenjohtaja **Eeva-Kaisa Linna** arvioi Sarhimaan teoksen olevan paikoin kuin paljastuskirja, koska kirja kertoo mm. seuran alkuvuosien johtohahmojen kannoista kieliasioissa. Hän muistutti karjalankielisistä, jotka pakenivat Suomeen henkensä edestä. Koulu otti sitten tehtäväkseen lasten sivistämisen ja suomalaistamisen.

Arkkipiispa **Leon** johtama Karjalan Kielen Seura on kantanut suurta vastuuta vaikuttamisesta Suomen viralliseen hallintoon. Eduskunnan ja ministeriöiden käytävät ovat käyneet seuran edustajille tutuiksi

vuosikymmenten varrella. Tuloksiakin on saatu aikaan.

– Näen, että suomalaisessa yhteiskunnassa on tapahtunut muutosta. Kaikissa hallituksissa ja puolueissa on tapahtunut kehitystä. Osassa ei tosin ole tapahtunut minkäänlaista kehitystä. Ymmärrys on saatu leviämään, mutta toimenpiteitä puuttuu vielä, hän summasi.

Arkkipiispan mielestä nyt eletään selkeä muutoksen hetkeä, jossa valtiolta voisi jo viimein muuttaa oman ymmärryksensä aktiivisiksi toimenpiteiksi. Hänen mielestään karjalaisten pitää pyytää valtiotalta sellaisia asioita, jotka ovat mahdollisuuksien rajoissa toteutuvia, ei siis mahdottomia. Hän tunnustaa, että kamppailu karjalan puolesta aloitettiin liian myöhään, mutta kieltäytyy syyttämästä ketään.

– Toivon, että voisimme käyttää yhteistä voimaa. Läntinen yhteiskunta tarjoaa koko ajan haasteen. Muuta se ei tarjoakaan, vaan meidän on itse mentävä hakemaan oikeuksiamme.

AILA-LIISA LAURILA

Teksti ja kuvat

ARVOSTELU

Kielellisten oikeuksien puolesta

Vaietut ja vaiennetut - Karjalankieliset karjalaiset Suomessa

Anneli Sarhima. Tietolipas 256. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 2017. ISBN078-952-222-890-1. KSS hinta 33 euroa.

Anneli Sarhimaan vastikään ilmestyneessä teoksessa *Vaietut ja vaiennetut - Karjalankieliset karjalaiset Suomessa* käsitellään karjalankielisen väestön ja karjalan kielen historiaa ja nykytilannetta. Teos on perusteellinen, tutkimukseen pohjautuva kuvaus melko tuntemattomaksi jääneestä oman maamme kielestä. Samalla se on yhteiskunnallista vastuuta tuntevan tutkijan puheenvuoro kielellisten oikeuksien puolesta. Karjalankieliset ovat nyttemmin Suomen ainoa kotoperäinen väestönosa, jota ei mainita perustuslaissa ja jonka kielellisten oikeuksien edistämistä ja turvaamista ei ole otettu huomioon kielilainsäädännössä. Sarhimaan teos tekee siten näkyväksi sitä, mikä on ollut kätkettyä ja sivuun sysättyä.

Kirja jakautuu teemoiltaan kolmeen osaan: karjalankielisten historiaan, kielen ja kulttuurin nykytilan kuvaukseen Suomessa ja toimenpide-ehdotuksiin kielen aseman parantamiseksi.

Tutkimuksen perusteella se etsii vastauksia kysymyksiin, miksi karjalan kielestä on vaiettu ja miksi sitä on vähätelty ja miten nyky-Suomessa tulisi tukea karjalan kielen puhujia, jotta heidän ei enää tarvitsisi vaieta omalla kielellään.

Professori Anneli Sarhima on perehtynyt monipuolisesti karjalan kielen ja karjalankielisten historiaan Suomessa ja Venäjällä, väitellyt karjalan kielestä Helsingin yliopistossa ja toiminut itäsuomalaisten kielten dosenttina Helsingin yliopistossa vuodesta 2000. Kuvaus karjalan kielen kehityksestä, sen ominaispiirteistä ja sen suhteista lähisukukieliinsä on havainnollisesti laadittu ja tutkimuksen tuoreimman näkemuksen mukainen.

Esille tulee hyvin se, että murteet ja kielit muodostavat kaikkina aikoina jatkumon, ja murre- ja kielirajat nähdään jatkumon taitekohtina, ei jyrkkinä raja-aitoina. Tämä pätee kaikkialla, eikä karjalan kieli ole poikkeus.

Karjalan kielen nykytilan analyysi perustuu vankkaan tutkimukseen. Vuosina 2010–2013 toteutettiin Anneli Sarhimaan johtama kansainvälinen EL DIA-tutkimushanke (*European Language Diversity for All*), jossa ensimmäisen kerran tutkittiin näin laajasti Euroopan suomalais-ugrialaista vähemmistökieliä.

ELDIAn kyselytutkimus piirtää ennennäkemättömän tarkan kuvan karjalan kielen käytön kehityksestä ja kehityksen syistä ja mekanismeista sodanjälkeisessä Suomessa nykypäiviin asti. Teos sisältää runsaasti havainnollistavia kuvia siitä, miten karjalan kieli on nyky-Suomessa läsnä elämän eri alueilla. Tämä perusteellinen ja systemaattinen analyysi puoltaa paikkaansa myös karjalan kielen elvyttämisen ja voimaannuttamisen tärkeänä perustana.

Tällä hetkellä Suomen karjalankielisessä yhteisössä kaksi kolmannesta yhteisön jäsenistä osaa karjalaa edelleen, vajaa kolmannes ei puhu sitä lainkaan, mutta lähes kaikki ymmärtävät ainakin jonkin verran. Karjalan kieltä hallitaan siis selvästi enemmän kuin yleensä oletetaan. Tästä huolimatta karjalankielinen yhteisö tarvitsee enemmän tukea.

Kirjassa käsitellään perusteellisesti Suomessa harjoitettua kielipoliittikkaa ja sen vaikutuksia karjalan kielen asemaan ennen ja nyt. Samalla tarjotaan pysäyttävä näkökulma siihen, miten yhteiskunta ja valtio

on jättänyt maamme yhden alkuperäisen kieliryhmän lähes täydellisesti huomiotta.

Tulosten perusteella tekijä esittää toimenpideohjelman ja vaatimuslistan karjalan kielen voimaannuttamiseksi. Vastuu on sekä yhteiskunnan, virallisen kielipolitiikan ja sen toimeenpanijoiden, että karjalankielisen yhteisön. Kirjassa kannustetaan karjalan kielen käyttöön kaikissa mahdollisissa tilanteissa ja korostetaan yksilön vaikutusmahdollisuuksia kielen ylläpitäjänä ja välittäjänä.

Voimaannuttaminen kytketään monipuolisesti kieliryhmän ja sen yhteistoiminnan eri ulottuvuuksiin, muun muassa siihen, miten omakielinen kulttuuri, kuten teatteri ja kirjallisuus, on merkittävä elvyttävä voimavara. Esiin nostetaan erityisesti ortodoksinen uskonto keskeisenä karjalaisuutta ylläpitävänä ja yhdistävänä tekijänä. Kirjassa verrataan karjalan asemaa myös Suomen muiden vähemmistökielten tilanteeseen. Tekijä tuo esiin sen, että vaikka Suomen kielipolitiikka on alkanut karjalan suhteen kehittyä suotuisaan suuntaan, tukitoimet eivät aina käytännössä toteudu tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tekijän asenne Suomessa esiin tulleen murrekeskusteluun on sovittelua ja yhteistyöhakuinen, mutta asiantuntijana kuitenkin tiukasti kantaottava. Kun kannanotto perustuu huolelliseen ja metodisesti kypsään tutkimukseen, se kannattaa kaikkien ottaa vakavasti.

Sarhimaan kirja on vahva ajankohtainen kannanotto ja monipuolisesti taustoittava tutkimus karjalankielisistä Suomessa. Kirja on tärkeä karjalankieliselle yhteisölle, mutta sen soisi kuuluvan jokaisen poliitikon, viranhaltijan, toimittajan, opettajan ja opiskelijan sekä kaikkien vähemmistökielistä kiinnostuneiden lukemistoon. Se opettaa ymmärtämään, mitä syrjinnästä seuraa, ja kannustaa korjaamaan virheitä enemmistön ja vähemmistön yhteisin voimin.

VESA KOIVISTO
PIRKKO NUOLIJÄRVI

Kirjoittajat ovat karjalan kielen ja kulttuurin professori Itä-Suomen yliopistosta ja professori emerita Kotimaisten kielten keskukselta.